

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу
України про адміністративні правопорушення щодо посилення
відповідальності за вчинення майнових та деяких інших правопорушень в
умовах воєнного або надзвичайного стану»
*(реєстр. № 9112 від 16.03.2023 р.)**

Законопроект розроблено з метою «встановлення справедливого покарання за вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Визнаючи необхідність удосконалення підстав відповідальності за адміністративні та кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Проектом пропонуються зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України) та Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) в частині посилення санкцій статей, якими передбачена відповідальність за вчинення окремих кримінальних та адміністративних правопорушень в умовах воєнного або надзвичайного стану та визнання воєнного або надзвичайного стану особливо обтяжуючою обов’язковою ознакою складу низки правопорушень (85 – у КК України, 10 – у КУпАП).

Згідно з вимогами законотворчості зміна правових норм закону щодо розширення сфери його дії чи посилення відповідальності має здійснюватися за принципом крайньої необхідності (коли без цього дійсно не можна обійтися) й обґрунтованості. Закони, якими встановлюється відповідальність за протиправні діяння, – це комплексні нормативно-правові акти, норми яких мають бути універсальними. Їх завданнями є охорона в сукупності всіх прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням тощо, а не вирішення проблем окремих правовідносин. Правова система України не належить до систем прецедентного права. Отже, норми про встановлення відповідальності мають бути побудовані таким чином, щоб КК України, КУпАП не збільшувалися надмірно за рахунок великої кількості норм тимчасової дії (адже воєнний стан – це особливий, проте тимчасовий правовий режим, що припиняє свою дію одночасно із закінченням збройної агресії чи загрози нападу, зникненням небезпеки державній незалежності України та її територіальній цілісності).

Таким чином, ідея вибіркового встановлення в Особливій частині КК України та КУпАП відповідальності за правопорушення, вчинені під час дії правового режиму воєнного стану, є сумнівною.

Окрім цього, одним із показників ефективності закону про кримінальну відповідальність є його стабільність, що, з одного боку, засвідчує прогнозованість політики держави у сфері протидії злочинності, адже створює умови для належного опанування працівниками правоохоронних та судових органів основних законодавчих приписів і формування на цій підставі відповідної практики

застосування норм КК України, а з іншого – надає можливість кожному громадянину ознайомитися зі змістом законодавства про кримінальну відповідальність, отже бути обізнаним щодо того, якими заходами кримінально-правового впливу забезпечується його безпека, захист законних прав та інтересів. Саме тому виправданими й необхідними є вимоги ґрунтовного аналізу статистичних даних, кримінологічних досліджень причин та умов вчинення злочинів певного виду, аналізу слідчої і судової практики застосування чинних норм і наукового обґрунтування прогнозу соціально-економічних та інших наслідків законодавчих змін. Без дотримання названих вимог некоректно стверджувати про неефективність чинних норм та наполягати на внесенні до них змін.

Не можуть вважатися достатніми аргументами доцільності пропонованих змін твердження на кшталт «непоодинокими є факти вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із розкраданням та незаконним використанням гуманітарної допомоги, що підриває волонтерський рух в Україні, віру громадян у справедливість та перемогу над ворогом... в умовах воєнного стану спостерігається зростання кількості правопорушень проти власності, що є особливо неприйнятним та цинічним в умовах воєнного стану, коли людське горе використовується окремими особами для власної наживи».

2. Відповідно до п. 11 частини першої статті 67 КК України вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій є обставиною, що обтяжує покарання. Тобто суд при призначенні покарання, враховуючи цю обставину, призначає покарання відповідно до ступеня суспільної небезпечності вчиненого діяння. Окрім цього, Законом України № 2117-ІХ від 3 березня 2022 року посилено відповідальність за кримінальні правопорушення, передбачені статтями 185, 186, 187, 189, 191 КК України, вчинені в умовах воєнного стану. Так, крадіжка, грабіж, розбій, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану, є особливо кваліфікованим складом злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі від п'яти до п'ятнадцяти років.

З огляду на нетривалий період чинності оновлених норм КК України та за відсутності аргументів щодо обґрунтованості пропонованих змін, не доводиться поділяти позицію, що прийняття законопроекту «сприятиме запобіганню вчинення таких правопорушень та утвердженню принципу законності в умовах воєнного або надзвичайного стану».

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*